

I. DİN HİZMETLERİ SEMPOZYUMU

(3-4 KASIM 2007)

CİLT 2

Diyaret İşleri Başkanlığı Yayınları: 763
İlmi Eserler: 124

•
I. Din Hizmetleri Sempozyumu

•
Editör: Dr. Mehmet BULUT

•
Grafik-Tasarım: Cevdet DOĞAN

•
Baskı: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
Ostim Ömek Sanayi Sitesi 1. Cad. 358. Sk. No: 11 06370 Yenimahalle/ANKARA

•
Kasım 2008, ANKARA

•
2008-06-Y-0003-763
ISBN 978-975-19-4374-3 (tk. No)
978-975-19-4379-8 (2. c)

•
© Diyanet İşleri Başkanlığı

•
İletişim Adresi
Eskişehir Yolu 9. Km. Çankaya/ANKARA
Tel: 0312 295 72 94 – Faks: 0312 284 72 88
diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Vaizelerin Cemaat, Vaaz Materyali, Kişisel Donanım ve Kadın Sorunları Açısından Karşılaştıkları Problemler

Kadriye AVCI ERDEMLİ*

1. Vaize Kimdir?

Toplumumuzun dinî, millî ve ahlâkî değerler açısından bilgilendirilmesi ve aydınlatılması için uğraş veren; din hizmetlerinin omurgasını oluşturan bu meslek grubunu yani vaizeliği tanıtmaya imkanını verdiğiniz için sizlere çok teşekkür ediyorum.

Vaizeler, vaizler gibi Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından tespit edilen cami, konferans salonu, ceza ve tevkif evleri, çocuk ıslah evleri, güçsüzler yurdu, öğrenci yurdu, fabrika, hastahane ve benzeri yerlerde vaaz eden kişilerdir.

Vaizeler irşad programlarında görev aldığı gibi, gerektiğinde seminer, panel, sempozyum gibi toplantılara katılabilir, konferans verebilirler. Yine gerektiğinde Kur'an kursları ile hizmet içi eğitim kurslarında ders yapabilirler.

Müftülüklerde haftanın belirli günlerinde telefonla veya halkla yüz yüze görüşmelerinde dinî soruları cevaplandırır. Halka yönelik cami dersleri etkinliklerinde bulunurlar.

Her ilde bulunan vaaz ve irşad kurulunda görev yapar, kurulacak irşad ekiplerinin çalışma programını hazırlarlar. Müzakere ve değerlendirme sonuçlarını rapor haline getirirler.

Vaizeler İlahiyat fakültelerinden mezun olan bayanlardan, sınav yöntemiyle seçilmekte ve gereğinde yetiştirilmek üzere hizmet içi eğitim kurslarına tabi tutulmaktadır.

Vaizeler arasında yüksek lisansını bitirmiş olanlar, doktora yapmış olanlar ve Haseki Eğitim Merkezini bitirenler vardır.

* İstanbul İl Müftü Yardımcısı.

633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanununun 17 ve 34 . maddeleri ile bu kanuna dayanılarak hazırlanan Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönergesinin 14, 95, 96, 111, 112 ve 113. maddelerinde, bu mesleğin kapsamı detaylı olarak anlatılmıştır.

Halkımızın erkekleri namazlarını genelde camilerde kıldıkları için, vaizleri yakından tanımakta ve yapılan vaizlerden istifade etmektedirler. Ancak ülkemizde bayanlar teravih namazı dışında camiye çok gitmedikleri ve irşad hizmetleri de cami dışına henüz yeterince ulaşamadığından bayan irşad görevlisi vaizeleri maalesef fazla tanımamaktadırlar.

Bunda vaize sayısının çok az olmasının etkisi de vardır. On beş milyonu aşkın nüfusu olan İstanbul'da birkaç yıl öncesine kadar beş vaize görev yapıyordu. Çoğu ilde hiç vaize yoktu. Büyük illerin bir kısmına henüz birer veya birkaç vaize atanabilmiştir. Son zamanlarda ise İstanbul'daki vaize sayısı henüz kırkı aşmıştır. Bu durum yeterli olmasa da olumlu bir gelişmedir. Bu nedenle halk ve hatta kamu kuruluşlarında çalışanlar dahi bu mesleğin yabancıdır.

Vaize bir arkadaşım, kızına okulunda annesinin mesleği sorulduğunda "vaize" deyince, yetkililer böyle bir mesleğin olmadığını, çocuğun yanlış bir şeyler söylediğini düşünerek kendisini aradıklarını ve kızının ne demek istediğini sorduklarını anlatmıştı. Başka bir vaize arkadaş ise, bir devlet dairesinde düzenlenen bir evrakta mesleği hanesine "valide", bir başka yerde ise "vahide" yazıldığını görünce itiraz etmiş, memurun ise "ben böyle bir meslek grubunu hiç duymadım, bilgilenmek istiyorum" dediğini anlatmıştı.

Vaizelerin toplumda az tanınmasının yanında, halkın Müftülüklerin hatta DİB'nin işlevini bilmediklerini müşahede etmekteyiz. Yanbaşında Müftülük binası bulunan insanların Müftülükle bağları temelde hac prosedürünün yerine getirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dinî hizmetleri yeterince bilinmemekte, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varlığının kendilerinde pek bir ifadesi olmadığını söyleyebilmektedirler.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ve personelinin, dolayısıyla vaizelerin de irşad hizmetlerinin tanıtılmasına daha fazla önem verilmelidir.

2. Vaizelerin Cemaatle İlgili Problemleri

Her ne kadar vaizelerin faaliyet alanları oldukça geniş ise de uygulamada daha yoğun olarak, camilerde bayanlara dinî bilgiler anlatırlar. Camilere gelen cemaatin yapısı ise çok karmaşıktır.

Vaizelerin karşılaştıkları cemaat profili görev yapılan il, ilçe hatta beldeye göre önemli farklılık arz etmektedir. Merkezdeki bir cemaatle varoşlardaki cemaat, kentteki bir cemaatle köydeki bir cemaat çok farklıdır. Üniversitelerin olduğu bir bölgedeki cemaat ile mahalle camiindeki cemaat farklıdır. Bu nedenle vaizelerin muhatap oldukları cemaat profilini cami içi ve cami dışında olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

a) Cami içi cemaat profilleri

Vaizenin hitap edeceği insanları kültür ve bilgilerine göre seviyelendirme imkânı yoktur. Dinî bilgiye ihtiyaç duyan eğitimli-egitimsiz, kentli-köylü, tasavvufu günlük hayatında önceleyenler-tasavvufa önem vermeyenler bir aradadır.

Camilerdeki cemaat yaş açısından da heterojen bir görünüm arz eder. Cemaatte genç, orta yaşlı ve yaşlı hanımların bir arada bulunması şu tür beklentileri karşımıza çıkarmaktadır: Yaşlılar cennete gönderilmeyi ve soruların cevaplarının doğru-yanlış, helâl-haram, caiz-caiz değil gibi birer kelimele kesinlik ifade etmesini beklerken, gençler ve bazen orta yaşlılar cennete götüren fiilleri ve bunların uygulama metotlarını, hükümlerin arkasındaki hikmeti öğrenme psikolojisi ile vaizenin karşısına çıkmaktadırlar. Ayrıca, yaşlılar daha çok hikâye anlatılmasını ve ağlayarak günahlarının dökülmesini beklemekte; gençler ise pratiğe dökülecek bilgiler beklemektedir.

Camiye gelen eğitimli hanımlarla vaize daha kolay diyalog kurabilmekte ve vermek istediği mesajı rahat sunabilmektedir. Onların sorduğu sorular ise daha nitelikli ve öğrenmeye yönelik sorular olarak vaizenin karşısına çıkmaktadır. Eğitim düzeyi düşük veya hiç eğitim imkânı elde edememiş hanımlar ise, bazen anlatılan konuyla ilgisi olmayan sorular sorabilmekte, vaize anlamakta zorlandığı müşahede edilmektedir.

Cami hizmetinin bir başka pozitif boyutu da hanımlara sosyal aktivite imkânı vermesidir. Gündelik hayatında birçok alandan engellenen hanımın, evinin dışında gidebileceği öncelikli yerin cami olduğu görülmektedir. Bu anlamda da cami hizmetleri önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Vaizeler bazı camilere göreve gittiklerinde, bu camilerde daha önceden birtakım düşünce gruplarına mensup kişilerin verdiği vaazlara katılmış olan bir cemaatla karşılaşabilmektedirler. Bu kişiler, bırakın vaaz verme donanım ve ehliyetini, asgari dinî bilgilere sahip olmadığı gibi, Diyanet İşleri Başkanlığı'na ve vaizelerine karşı cemaata güvensizlik telkin etmektedirler. Bu nedenle bu cemaat, yeni gelen vaizeye itimat etmemekte, mesafeli hatta hasmane davranabilmektedir. Bu durum da, cami cemaati ile ilgili olarak vaizelerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan biridir. Ancak bu şekilde önyargı oluşturulmamış kişilerde ise, Diyanet İşleri Başkanlığı vaizelerinin tercih nedeni olduğu müşahede edilmektedir.

Çoğu zaman vaize için her kesimden insanı sıklıkla bilgilendirmek ve anlattıklarının anlaşılmasını sağlamak bir maharet gerektirir. Dünyada her insanın din hakkında az ya da çok, olumlu veya olumsuz bir fikri olduğu düşünüldüğünde bu durum daha iyi anlaşılır.

b) Cami dışı cemaat profili

Konferans salonları, kültür merkezleri, vakıflar, dernekler, hastaneler, hapishaneler, Çocuk Esirgeme Kurumu, huzur evleri ve ağırlıklı olarak evler cami dışındaki görev alanlarını oluşturmaktadır.

Konferans salonları, kültür merkezleri, vakıflar ve derneklerde yapılan hizmetler; Kutlu Doğum haftası, kandiller, aşure günü, dünya kadınlar günü gibi kültürel etkinlikleri içermektedir. Bu mekânlarda yapılan programlarla dini yaşamak isteyenlerin yanında, din hakkında fikir edinmek ve bilgilenmek isteyenlere de ulaşılmaktadır.

Çocuk Esirgeme Kurumu, huzur evleri ve bazen de hapishanelerde, valilikten vaaz için izin alınmasına rağmen, buraların yönetimi veya personeli tarafından din hizmetinin yapılması engellenebilmektedir.

Evlerdeki toplantılar ise sayısal olarak daha az sayıda katılımı, ancak süreklilik arz eden din dersleri olarak yürütülmektedir. Bu programlara daha çok, hafta içi çalıştığından dolayı cami programına katılamayan hanımlar ilgi göstermektedir. Bu hanımların yaş grupları ve kültür düzeyleri, cami cemaatına göre birbirine daha yakın olmaktadır. Bu nedenle vaize bilgi birikimini bu hanımlara daha kolay sunabilmektedir. Evlerin fiziki konumu, meselâ ısınma, çocukların ayrı bir odada toplanması imkânı, evdeki vaazlara katılımı artırmaktadır. Ev çalışmalarında hanımlara tefsir, siyer, İslâm tarihi, hadis, ilmihâl gibi dersler yapılmaktadır. Evlerdeki vaazlar da Müftülüklerin bilgisi dahilinde yapılmaktadır.

Vaizelerin gerek cami içi gerekse cami dışındaki görev alanları çok geniş bir sahaya yayılmaktadır. Vaize bazen iki-üç vasıta değiştirerek gideceği yere, toplu taşıma araçlarıyla en az bir buçuk iki saatte gidebilmektedir. Ancak, diğer devlet memurlarına toplu taşıma araçlarında sağlanan imkânlar vaizelere sağlanmamaktadır. Ayrıca vaizeler görev yapacağı alana ulaşması için Müftülüklerin araçlarından yararlandırılmamaktadır. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Müftülüklere gönderdiği tebliğde bahsedilen "vaiz ve vaizelerin faaliyetlerine, eğitimlerine, kendilerini geliştirmelerine değişik açılardan ve ulaşım açısından da kolaylık sağlanması ile ilgili" hususlar uygulanmamaktadır.

3. Vaaz Materyalleri Yönüyle Karşılaşılan Problemler

Vaizelerin vaaz materyalleri açısından karşılaştıkları problemlerle ilgili olarak konuyu (a) Konu hazırlama materyali, (b) Mekâna ait materyaller, (c) Müftülerin konuya yaklaşımı ve (d) Cami görevlilerinin konuya yaklaşımı olarak ele alacağız.

a) Konu hazırlama materyalleri

Konu hazırlama materyalleri açısından ilk önce karşımıza kitaplar, bilgisayar, CD'ler, kütüphaneler çıkmaktadır. Vaazlarda yararlanılan kitaplar, temelde kaynak eser olarak tabir ettiğimiz kitaplardır. Bunlar Türkçe olabildiği gibi Arapça da olabilmektedir. İyi donanımlı bir vaize, vaaz materyali noktasında sıkıntı çekmemektedir. Büyük şehirlerde kütüphaneler yoluyla birçok kitaba ulaşılabilirdiği gibi, bilgisayar ve internet imkânı olanlar büyük şehirde oturmasalar dahi internet yoluyla istedikleri bilgiye rahatça ulaşabilmektedirler.

b) Mekâna ait materyaller

Bunlar ışık ve mikrofon gibi teknik; kürsü ve hanımlara ayrılan bölüm gibi mekâna ait materyallerdir. Camilerde kadınlara ayrılan bölümlerin genel olarak cami altları olduğu, ısınma ve aydınlanma sorunları bulunduğu, rutubetli, havasız ve çoğu zaman nezafetten uzak mekânlar olduğu vaizelerin ortak şikayetleri arasında yer almaktadır. Ayrıca kadınların abdest alma gibi imkânlarının bulunmadığı, bulunsa bile kullanılacak kadar olumsuz şartları taşıdığı veya kilitli olduğu yine vaizelerin sürekli karşılaştıkları sorunlardır.

c) Müftülerin konuya yaklaşımı

Vaizeler, müftülerle aynı okullarda okumuş, aynı sıraları paylaşmış, aynı kültürden gelen insanlar olarak, dinî hizmetlerin yerine getirilmesinde (âmir-memur ilişkisini korumakla beraber) karşılıklı yardımlaşmaları, birbirlerine destek vermeleri beklenir. Hatta bazen müftüler sadece İlahiyat Fakültesi mezunu iken, bazı vaizeler yüksek lisans, doktora sahibi olarak mesleklerini icra etmektedirler.

Ancak bazı müftüler vaizeyi bir meslektaş, aynı sıralardan ve kültürden gelmiş bir arkadaş olmaktan çok, salt bir bayan olarak değerlendirmekte ve ayrımcılık yapabilmektedirler. Bu nedenle vaizelere gereken desteği vermediği, kadınlara yönelik din hizmetinin daha iyi yapılabilmesi için hazırladığı projeleri önemsemediği ve uygulanmasına fırsat tanımadığı görülebilmektedir. Mesela “hoca hanım, iş çıkarma, vazifeni yap yeter” diyebilmektedir. Bununla birlikte vaizeyi teşvik eden, vaizenin kendini geliştirmesi ve cemaate ulaşması için her türlü desteği vermeye çalışan müftülerin de sayısı az değildir.

d) Cami görevlilerinin konuya yaklaşımı

Vaizelerin en sık karşılaştıkları problem cami görevlileri ile muhatap olmak zorunda kalmaları ve bazı cami görevlilerinin olumsuz tutumlarıdır. Bazı cami görevlileri vaizenin vaaz edeceği gün ve saati müftülüklerin talimatına rağmen cemaate duyurmamakta, programı ilân etmemekte; mikrofon, ışık ayarlaması ve ısıtma gibi mekân çalışmalarını yerine getirmemektedir. Bunun nedeni olarak da kadınlara yönelik vaazları kendince gereksiz görmesi, bazen de mekânların kirlenmesinden korkmasıdır. “Kadınlar evine gitsin, yemek yapsın, kocasına itaat etsin, cennete gider” diyen cami görevlileri müşahede edilmiştir. Bununla birlikte gerçekten çok gayretli olan, “hanımların eğitimi erkeklerden daha önemli, lütfen bizim camimizde de program yapın” diyen imamlarımız da vardır.

4. Kişisel Donanım Açısından Yaşanan Problemler

Dinin doğru öğretilmesi dinî konularda eğitim almış, ihtisas yapmış kişilerin işidir. Nasıl ki bir toplumda hiç veya yeterince doktor bulunmadığında insanlar sağlık hizmeti ihtiyaçlarını kırık çıkıkçılarda gidermeye çalışırlarsa, bunun gibi irşad hizmeti yapan müftü, vaiz-vaize vs. bulunmaz ya da yeterlilik sahibi olmazsa, halk dinî bilgi-

lenme ihtiyacını büyücü, üfürükçü ve falcılar gibi batıl yollarla gidermeye çalışır. Bu durumun yol açacağı vahim sonuçları ise atalarımız “yarım doktor candan, yarım hoca dinden eder” atasözü ile en güzel şekilde ifade etmişlerdir.

a) Eğitim açısından formasyon

Vaizde İlahiyat eğitimi yanında, sosyal konulara vukufiyet, günceli yakalama, entelektüel birikim de gerekmektedir. Bu donanıma sahip olmayan vaizeler halka karşı olumsuz davranabilmekte ve halkı eksik, yanlış veya yanlış bilgilendirebilmektedir. Bu vaizeler bağlı bulunduğu kurumun da halk nezdinde eleştirilmesine ve yıpranmasına neden olmaktadır.

b) Hitabet açısından yeterlilik

Ses, ses ayarlama, diksiyon, mimik, jest, beden dilini kullanma gibi durumları içermektedir. Bazı vaizeler formasyon açısından yeterli olmakla birlikte, bu eksiklikler sebebiyle cemaatle iletişimi ve konunun aktarımında başarısız olmaktadır. Bu ise din hizmetinin verimini düşürmektedir. Dolayısıyla vaizelerin iletişim teknikleri açısından geliştirilmesi gerekir.

c) Psikolojik olarak hazırlanma

Vaize, görevinin halkla ilişkiler olduğunu bilmeli ve kendini buna hazır hissetmelidir. Daha önce mesleki motivasyonunu sağlamış olan vaizeler görevlerine adaptasyonda başarılı olmaktadır. Vaizeliği sadece memuriyet görevi olarak algılayanlar ise mesleki yaşamlarında hayal kırıklıkları yaşayabilmektedirler. Ancak, dinî bilgi ve eğitimle donanmış idealist hoca hanımlar mesleklerinin bidayetinde bazen bu ilimlerini aktaracak yeterli düzeyde dinleyici ile karşılaşmadığından hayal kırıklığı yaşamış olsalar da, insanların dinî öğrenmedeki istek ve ihtiyaçlarını müşahede ettikçe Cenab-ı Hakk'ın, “Sizden hayra çağırın, iyiliği emredip, kötülüğü men eden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir” (Âl-i İmran, 104) âyetinin muhatabı olduklarını bilmeleri vaizelere şevk verir. Zira onlar kadınların eğitilmesinin toplumun eğitilmesi demek olduğunu bilincindedirler. Ayrıca vaize sunduğu konuların anlaşıldığını, pratize edildiğini cemaatte görünce, karşılık olarak bu ona yetmektedir.

“Hocam, vaazlarınıza geldikten sonra aile düzenim oturdu, boşanmaktan vazgeçtim. Kaynanamla daha iyi anlaşıyorum, çocuklara daha sevgiyle yaklaşıyorum, artık namazlarımı geçirmiyorum” vs. şeklindeki ifadeler vaizenin sıkça duyduğu, onu mutlu eden cümlelerdir. Diğer taraftan vaizelik bazen meslekî donanımı yüksek olan vaizeleri tatmin etmemekte, bilakis köreltmektedir. Bunda, mekân olarak çoğunlukla dinî hizmetlerin az önce şartlarını ifade ettiğimiz camilere hapsedilmesi etkili olduğu gibi; halka ait sosyal, kültürel profilin yetersizliği de önemli bir etkidir.

Dolayısıyla vaizeler donanım açısından sınıflandırılmaya tabi tutulabilmeli, statüsü ona göre belirlenmeli ve hitap ettiği kitlede de bu durum gözetilmelidir.

d) Kurumla ilişkiler

Halkımızın yarından çoğunu oluşturan bayanlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hizmetlerinden yeterince yararlanamamakta ve dinî konularda aydınlanamamaktadırlar. Bu eksikliğin giderilebilmesinin temel taşlarından biri olarak Diyanet teşkilât yapısında bayanlara da yeterince yer verilmesi gerekmektedir. Bunun için de gerek merkezde gerekse il ve ilçe teşkilâtlarında vaizelerin ve diğer İlahiyat Fakültesi mezunu bayanların görevlendirilmesi gerektiğine inanmaktayız. Bu imkânın verilmesi vaizenin başarısını artıracaktır.

Her ne kadar İlahiyat mezunu bayanlar vaize veya Kur'an kursu öğretmeni olarak görev yapsalar da, teşkilâtlarda bayan idareciler bulunmadığından, erkek idareciler bayanların ihtiyaçlarına ve sorunlarına yabancı kalmakta, vaizelerin önüne plân-proje koyamamaktadırlar. Bu hizmetler tamamen kişisel çabalar ölçüsünde yürütülmektedir.

Bayan din görevlisi sayısı vaizeler de dahil 3071'dir. Ülkemizdeki bayan nüfus sayısının otuzbeş milyonu aştığı göz önüne alındığında, bayan din görevlisi sayısının ne kadar yetersiz olduğunu takdirlerinize sunuyorum.

Diyanet İşleri Başkanlığı düzenlediği özellikle ilmî toplantı, panel, sempozyum vs.'de kendi personeli olan vaizeleri değerlendirmemesi de büyük bir eksiklik olarak karşımıza çıkmakta ve vaizelerin şevkini kırmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın genel olarak sunduğu imkânlardan vaize ve diğer bayan personelin aynı oranda yararlanmadığını müşahede etmekteyiz. Örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı'nın açtığı dil kursuna, erkeklerle aynı şartları haiz olan bayan görevliler kabul edilmemiştir.

5. Kadın Sorunları Açısından Karşılaşılan Problemler

Vaize önce kendisi bir bayan olduğu için, vaizlerin karşılaşmadıkları bazı sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bunların başında, tebliğimin bidayetinde aktardığım; vaizelere bir hoca hanım, meslektaş olmaktan çok kadın olarak değerlendirilmesi gelir. Hanımların çalışmasını henüz özümseyememiş çevrelerle muhatap olması da buna etkindir.

İkinci olarak, dinî de olsa hâlâ bayanların eğitiminin gereğine inanmayan bir kitlenin varlığını müşahede etmekteyiz. "Kadınlar namazını kılacak kadar dini bilsin, kocasına itaat etsin yeter" anlayışı hâlâ toplumumuzda ciddi bir yekün teşkil etmektedir.

Vaizelere gelen soruların arasında -kocasını izin vermediği için- kocasından izin almadan vaaza gelirse günaha girip girmeyeceği sorusu da hâlâ yer almaktadır.

Bazen cemaat vaizeyi bir kurtarıcı gibi görüyor ve sorunlarını anlatmaya başlıyor. Kocasından şiddet gören hanımların yanında kayınvalidesinden şiddet gören hanımlar bu grupta yer almaktadır. Vaize bu tür kişilerin sadece sorularını cevaplamakla

kalmamakta; sorunları paylaşmakta ve âdeta psikolojik danışmanlık yapma durumunda kalmaktadır.

Kadın sorunları ile ilgili vaizeye en çok başvuru konu, kadınların özel halleri ile ilgili sorulardır. Kadınlar, erkeklerin sorabileceği soruların çoğunu sorduğu gibi, farklı olarak süslenme ile ilgili kadınca konular sık sorulan sorulardandır. Meselâ oje ile abdest ve namazın olup olmayacağı, kına, saç boyası, lüks giyinmek, modayı takip etmek, silikon yaptırmak, makyaj yapmak, lens kullanmak, peruk takmak, pantolon giymekle erkeğe benzeyip benzememek gibi kadınca konular bunlardandır. Bu sorular da kadınların süslenme fitratlarına dinden cevap aradıklarını göstermektedir.